

АКТУАЛЬНО

ДО 5-РІЧЧЯ  
МАЙДАНУ

стор. 2



ІДЕНТИЧНІСТЬ

МИРОСЛАВА  
КОПИНЕЦЬ

стор. 4



КРАЄЗНАВСТВО

РОМАН  
ОФІЦІНСЬКИЙ

стор. 10-11



Загальнодержавна українська газета



# КУЛЬТУРА І ЖИТТЯ

№48 | 30 листопада 2018

Зас... вичем

ISSN 2519-4429



## «МЕРІДІАНИ» ВІКТОРА ВИННИКА

стор. 14-15



НАШ ІНДЕКС 60969

ПЕРЕДПЛАТНА ЦІНА НА 2019 РІК: 6 МІСЯЦІВ - 210,42 ГРН; 12 МІСЯЦІВ - 420,84 ГРН

**Поширення знань про культурні надбання України потребує щоденних зусиль усіх професіоналів. Адже є постійна потреба в ґрунтовних дослідженнях і популярних публікаціях із високим пізнавальним і суспільним рівнем.**

До такої поважної автури належить завідувач кафедри історії України Ужгородського національного університету, доктор історичних наук, професор Роман Андрійович Офіцинський. Він веде активну культурницьку діяльність, має вагомі наукові та педагогічні здобутки. Це відома постать у громадському житті.

Роман Офіцинський народився 6 березня 1969 року в селі Оглядів Рахівського району Львівської області в селянській сім'ї. Від вересня 1976 р. навчався в Оглядській середній (десятирічній) школі, яку завершив у червні 1986 р. зі срібною медаллю, а в серпні того ж року вступив на денне відділення історичного факультету Ужгородського державного університету. Після першого курсу призваний до армії. У липні 1987 – квітні 1989 рр. служив у Головному управлінні космічних орбітальних засобів міністерства оборони ССРСР (космодром «Байконур», пустає Кизилкум, Казахстан). Військова спеціальність «Старшина компресорних станцій». Нагороджений медаллю ССРСР «За отличие в воєнській службі» II ступеня. Після демобілізації продовжив навчання в університеті. Закінчив історичний факультет із відзнакою за спеціальністю «Історія, викладач історії» (1993), аспірантуру при кафедрі історії України (1996), факультет після-

## РОМАН ОФІЦИНСЬКИЙ ЯК ІСТОРИК-КРАЄЗНАВЕЦЬ

дипломної освіти за спеціальністю «Правознавство» (2003) зазначеного університету. Своєю кандидатською дисертацією «Політичний розвиток Закарпаття у складі Угорщини (1939–1944)» (науковий керівник – доктор історичних наук, професор Михайло Бодиджар) Роман Офіцинський захистив 31 травня 1996 р. Докторську дисертацію «Державотворчий процес в Укра-

їні 1991–2004 років (на матеріалах періодики Заходу)» (науковий консультант – доктор історичних наук, професор Станіслав Кульчицький) виконав в Інституті історії України НАН України, а захистив 26 квітня 2006 р. Обидва захисти відбулися на спеціалізованій вченій раді в Ужгородському національному університеті за спеціальністю 07.00.01 – історія України. Відтак – він кандидат історичних наук (1996), доцент (2001), а потім – доктор історичних наук (2006), професор (2008). Вчене звання професора йому присвоєно наказом міністра освіти і науки України Івана Вакарчука 3 липня 2008 р.



Із читачами Закарпатської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Ф.Потушняка після виступу, присвяченому 100-річчю проголошення Західно-Української Народної Республіки, 7 листопада 2018 року

рівник підготував сімох кандидатів історичних наук. Це – Тетяна Безега (2008), Володимир Піпаш (2009), Віктор Рєкіта і Віктор Петрецький (2011), Сергій Гордійчук (2015), Юрій Сланік і Павло Худіш (2016). Науковий консультант докторської дисертації Василя Міщанина, що апробована й 2018 р. подана до захисту.

Характеризуючи творчий доробок Романа Офіцинського, відзначимо, що він веде активну краєзнавчу діяльність протягом уже чверть століття. Наголошено на його вагомих наукових, педагогічних і громадських досягненнях. Як представник наукової громади тривалий час був членом колегії Державного архіву Закарпатської області (2008–2012). До Національної спілки краєзнавців України вступив у 2013 р., обраний заступником голови й Закарпатської обласної організації. Голова журі щорічних книговидавничих виставок «Книга-Фест», організованих Закарпатською обласною державною адміністрацією та Закарпатською обласною універсальною науковою бібліотекою ім. Ф.Потушняка в Ужгороді 25–26 травня 2016 р., 24–25 травня 2017 р., 16–17 травня 2018 р. Член конкурсної комісії з виборів директора Закарпатського краєзнавчого музею ім. Т.Легоцького в липні-серпні 2016 р.

Професор Р.Офіцинський підготував і випустив перше за час існування кафедри історії України Ужгородського національного університету (заснована 1976 р.) навчальне видання з грифом міністерства освіти і науки – посібник «Європейська та євроатлантична інтеграція України: соціальний аспект» (2007). Ініціатор, співавтор і науковий редактор навчального посібника «Експерсії Ужгородом» (2017) із грифом Національної спілки краєзнавців України. Головний редактор наукового збірника

«Молодь – Україні» (1994–1997, 10 томів), наукового щорічника «Тисячоліття – Millennia» (2014 – донині, 5 випусків), шеф-редактор наукового щорічника «Етніка Карпат» (2016), а також учений-дослідник і науковий редактор всеукраїнського проекту – енциклопедичного видання «Звід пам'яток історії та культури України. Закарпатська область» (2014 – донині).

Окрім того, Р.Офіцинський здійснив інтерв'ювання і координацію збору усних свідчень в Ужгороді у рамках наукового проекту Українського інституту національної пам'яті, що оприлюднені в тематичній серії «Майдан від першої особи. Регіональний вимір» (вип. 3, ч. 1) 2017 р. За його ж сприяння та участі (модерування) це видання було гідно представлено перед вельюдною аудиторією в Закарпатській обласній універсальній науковій бібліотеці ім. Ф.Потушняка в грудні 2017 р.

За ініціативи й організаційних зусиль Р.Офіцинського в Ужгородському національному університеті відновлено після чвертьстолітньої перерви етнографічну практику студентів-істориків у формі щорічних польових експедицій (у липні), що вже відбулися на Закарпатті з базамі у с. Ворочово Перечинського

району (2015), с-т Великий Бичків (2016) і с. Лазещина (2017) Рахівського району, с. Онок Виноградівського району (2018). Завдяки тривалим конструктивним контактам із представниками обласної та районної влади, місцевого самоврядування професор Р.Офіцинський особисто здійснив відбір цих баз, оперативне контролює та коригує належне виконання керівниками практики своїх функціональних обов'язків і науково-виробничих завдань. Отримані результати, зокрема й історико-краєзнавчого характеру, публікуються у заочаткованих ним щорічниках «Етніка Карпат» (вийшло три випуски), присвячених конкретній експедиції та місцевості.

Згадаємо плідні здобутки Р.Офіцинського у сфері міжнародної співпраці з краєзнавства. Він був комісаром українсько-угорської наукової екологічної експедиції «Тиса-2003», здійсненої після півстолітньої перерви на бокорах 14–20 серпня 2003 р., коли від с. Луг Рахівського району (Україна) до м. Вацарошнамень (Угорщина) пройдено 225 км за давнім маршрутом карпатських плотогонів. Як учений-дослідник професор Р.Офіцинський успішно працював у проєктах Угорської академії наук «Історія Закарпаття у XX–XXI століттях» (Інститут етнонаціональних досліджень, 2008–2010), «Історія європейського населення Закарпаття» (Центр соціальних досліджень, 2011–2013), а також у проєкті «Особливості примусової праці в Закарпатті періоду угорської окупації (1939–1944) та її сучасне відлуння» (Міжнародний фонд «Відродження» і телеканальність, м. Київ, 2012–2013). Усі ці проєкти завершилися тематичними виданнями, що збагатили вітчизняну й зарубіжну історіографію.

Популяризувати країнову історико-культурну спадщину, Р.Офіцинський активно співпрацює з вітчизняними і зарубіжними засобами масової інформації – друкованими, інтернет-виданнями, радіо і телебаченням. Так, на телевізійному «21 каналі» (м. Ужгород) у 2015 р. він авторську програму «Аналітика з Романом Офіцинським». Протягом понад двох десятиліть був постійним співрозмовником Закарпатського обласного державного телебачення – Закарпатської обласної теле-



На радіо Ужгород із нагоди Дня Конституції, 27 червня 2018 року

діпломної освіти за спеціальністю «Правознавство» (2003) зазначеного університету.

Своєю кандидатською дисертацією «Політичний розвиток Закарпаття у складі Угорщини (1939–1944)» (науковий керівник – доктор історичних наук, професор Михайло Бодиджар) Роман Офіцинський захистив 31 травня 1996 р. Докторську дисертацію «Державотворчий процес в Укра-

їні (2012 – донині).

Будучи членом спеціалізованої вченої ради з історичних наук Ужгородського національного університету для захисту кандидатських і докторських дисертацій за спеціальностями «Історія України» і «Всесвітня історія» (2009–2011), а також голова цієї ради (2013–2016) Р.Офіцинський сприяв поповненню лав кваліфікованих учених. Як науковий ке-



Перед ефіром на телеканалі Тиса-1, 4 травня 2017 року



радіокомпанії «Тиса-1» в історико-просвітній, суспільно-політичних, літературно-мистецьких програмах «За і проти» (прямий ефір), «Доброго ранку, Закарпаття», «Добрий вечір, Закарпаття», «Третій відділ», «Точка кіпіння», «Срібна вежа», «Нічний канал. До і після...», «Про головне», «Соціальний фактор», «Ранок на Тисі» тощо. Виступав у програмах «Радіо «Свобода», «Українське радіо» (УР-1), «Голос столиці» (Київське інформаційне радіо, 106 FM), «Закарпатське обласне радіо» (Закарпатська обласна державна телерадіокомпанія), «Радіо «Тиса FM», а також всерейсних телеканалів «УТ-1», «Інтер», «СТУ», «Новий канал», «5 канал», «1+1 канал», «2iK», слов'янського телеканалу «STV-2».

Як науковий експерт і консультант Р.Офіцинський причетний до появи документальних фільмів «Через півкури бокори знову на Тисі» (УТ-1, червень 2004 р.), «Хочемо правди (Помаранчева революція в Закарпатті)» («5 канал», липень 2005 р.), «Карпатська Україна. 1939-й...» («Тиса-1», березень 2009 р.), «Пам'ять для нащадків: [Примусова праця у Закарпатті 1939-1944]» (Міжнародний фонд «Взаєморозуміння та толерантність», березень 2013 р.).

Авторство Р.Офіцинського належить загалом понад 230 наукових праць, зокрема 5 індивідуальних монографій – «Політичний розвиток Закарпаття у складі Угорщини (1939-1944)» (1997), «Політичний розвиток незалежної України (1991-2004)» (2005), «Новоселиця у минулому і сьогодні (1371-2008)» (2009), «Іван Франко в історіографічному трикутнику: інтерпретації, джерела, взаємини» (2011), «Народні перекази Закарпаття» (2016). Окрім того – навчальні посібники «Європейська та євроатлантична інтеграція України: соціальний аспект» (2007), «Експерсії Ужгородом» (2017, ред. і співавт.), «Водночас він активний учасник літературного процесу сучасної України, автор збірочек поезії «Шість ангелів» (1993), «Ураган тисячоліття» (1997), «Делогія повстань» (2004), «Жура журавлів» (2018), прози «Ломити голівка» (2015), «Червона лінія» (2018). Оприлюднив публіцистичні та науково-популярні книжки «Сто прагнень з Америки» (2001), «Дев'ять бокорашів і зрадлива Тиса» (2003), «Ізжко жоти Касандро» (2008), «Сталеві нерви тореадора» (2015), «Новітня література Закарпаття» (2015).

Зупинимось детальніше на важливих наукових здобутках професора Р.Офіцинського і схарактеризуємо цикл історико-краєзнавчих досліджень. Насамперед зосередимось на його індивідуальних монографіях.

«Новоселиця у минулому і сьогодні (1371-2009 роки)» (2009) має поважний обсяг (512 с.) і складається з двох частин – авторського тексту (144 с.) і додатку – першопублікації важливого рукописного джерела з мікроісторії під назвою

«Хроника села Новоселиць (Тячовської округи) съ особнѣйшымъ вниманіемъ на вѣроисповѣданіе; съ додатками: школа, духовники, дѣйствующіи въ Новоселицѣ и ихъ короткій curriculum vitae. Составилъ и подаровалъ гр.-кат. духовникъ. 1932 [–1941]» (368 с.).

Комплексно висвітлюючи історію села Новоселиця Тячівського району Закарпатської області від його першої писемної згадки, професор Р.Офіцинський залучив широке коло джерел. Він усебічно відобразив природно-географічні умови, політико-правові зміни, етнографічні, демографічні, освітні, культурні та конфесійні особливості, соціальний та економічний розвиток, визначні персоналії. Як справедливо зауважив рецензент – учений-історіограф, доцент Микола Олашин, це монографічне дослідження належить у своєму жанрі до числа найкращих видань, що побачили світ на Закарпатті.

У монографії «Іван Франко в історіографічному трикутнику: інтерпретації, джерела, взаємини» (2011) чільне місце належить розлогім розділам краєзнавчого характеру «Закарпатське франкознавство у 1898-2011 роках» (с. 70-136) і «Минуле Закарпаття у працях Івана Франка та його послідовників» (с. 137-157). Детально й критично розглянутий ужи-

(Юрій Ісак) та «заслужує уваги зацікавленого в цій проблематиці читача як достатньо кваліфікованого за змістом і стильно за літературною формою виконана робота» (Сергій Ганус).

Етапною в науковій діяльності професора Р.Офіцинського стала монографія «Народні перекази Закарпаття» (2016). Переконаливо й системно досліджено історико-краєзнавче тло народних переказів Закарпаття, закарпатське переказознавство, мотиви, сюжети, образи народних переказів про історичні події та діячів. Ідеться про харизматичних володарів – князів Лаборця і Федора Корятковича, короля Матвія Корвіна, князя Ференца П'якоці, прангельську Марію Терезію, цесаря Йосифа II, імператора Франца Йосифа, міністрського уповноваженого Едмунда Егана. Особливо уваги удостоєні благородні розбійники Григор Пинтя, Юрій Яношик, Іван Беца, Олекса Добуш, Микола Шугай, Ілько Липей, богатирі Павло Книжик, Іван Фірац, листоноша Федір Фекета, епископ Григорій Таркович, філософ Василь Довгович, винахідник Августин Єнковський, письменник Іван Франко.

Особливо показано, як у народних переказах Закарпаття відбиті військові та політичні потрясіння, етнічні, соціальні, правові та економічні відносини, а надто



На врученні Наукової премії ім. М.Луцка, 17 січня 2018 року

нок на царині франкознавства таких відомих у краї постатей інтелектуального життя, як Юрій Жаткович, П'ядор Стринський, Іван Панькевич, Володимир Бірчак, Микола Ясько, Яків Штернберг, Василь Миньгас, Олекса Мишанич та інших.

Щоб об'єктивно дослідити історичні візії І.Франка про Закарпаття, Р.Офіцинський застосував проблемно-хронологічний підхід та інтерсуб'єктивну перевірку науковості, зазірнувши у Франкову творчу лабораторію, показав його історико-культурні та етнополітичні трактування. Критики та історіографи появи копійного франкознавчого дослідження зустріли дуже позитивно, відзначивши, що книжка Р.Офіцинського «є важливим кроком у розвитку франкознавства у Закарпатті, послуговуючи водночас виходу регіональних студій за рамки крайової історіографії»

антропонімія та топонімія; географічні, історико-культурні, етнорегіональні, родові назви. Як підкреслив доктор історичних наук, професор Сергій Федка, монографія «Народні перекази Закарпаття» Р.Офіцинського «стала першим джерелознавчим дослідженням усвоєноетнічної історії нашого краю», де водночас «настільки потужно привернуто увагу саме до усіх джерел нашої минувшини, чим простимульовано подальший інтерес колег і загалу до цієї далеко ще інформаційно не висчерпаній скарбниці знань про давню і особливо нещодавню історію».

Ажіотаж серед читачів і великий суспільний резонанс викликав навчальний посібник з історично-екскурсовознавства «Експерсії Ужгородом» (2017), що вийшов за редакцією професора Р.Офіцинського. Це засвідчили численні публічні презентації, зокрема в Закарпатському краєзнавчому музеї



Зустріч з американським колегою Джоном СВЕНСОНОМ з Університету Тенесі в інформаційно-ресурсному центрі Воєно в Америку в Ужгороді, 26 вересня 2018 року

ім. Т.Легоцького, та відгуки, огляди, рецензії в друкованих та електронних медіа. Р.Офіцинський написав значну частину тексту цього посібника: передмову, вступ, післямову, а також сім підрозділів: «Ужгород у Першу світову війну», «Ужгород український», «Пам'ятники видатним ужгородцям», «Ужгород іудейський», «Ужгород геополітичний», «Ужгород американський», «Ужгород національних геніїв».

Примітним фактом є те, що всі зауваження підрозділи послужили матеріалом для щонедільних відкритих екскурсій Ужгородом, які особисто проводив їхній автор від 2012 р. На переконання кандидата історичних наук, доцента Павла Пеняка, одного з рецензентів посібника «Експерсії Ужгородом», це видання корисне не тільки для використання в освітньому процесі загальноосвітніх і вищих шкіл чи екскурсоводами, а й для всіх небайдужих до краєзнавчої проблематики мешканців і гостей Ужгороду й Закарпатської області.

Приняв і відзначимо, що за два згадані видання – монографію «Народні перекази Закарпаття» і навчальний посібник «Експерсії Закарпаттям» – Р.Офіцинський удостоєний наукової премії імені Михайла Луцка Мукачівської греко-католицької єпархії, яку йому урочисто вручили єпархіальний єпископ Мілан (Шашік) і помічний єпископ Ніл (Юрій Луцка) в Ужгороді 17 січня 2018 р.

Роман Офіцинський багато зробив для поновлення представлення пересічному читачеві та введення в науковий обіг маловідомих творів визначних постатей. Вивчаючи рукописну спадщину визначного закарпатського ученого і письменника Федора Потушняка (1910-1960), він упорядкував, підготував тексти, написав примітки і післямову до книжки «Федір Потушняк. Я і безконечність (Нариси історії філософії Закарпаття)» (2003). Також здійснив підготовку текстів і післямову до перевданого мемуарів Володимира Бірчака «Карпатська Україна: Спогади й переживання» (2007), що вперше побачила світ наприкінці 1939 р. Обидві книжки мали великий успіх і значний суспільний роз-

голос. Їхні тексти виставлені для вільного доступу на персональному сайті «Роман Офіцинський» (ofitsynskyi.uzhgorod.ua) у заставці «Історія».

Видання «У рабстві: усні історії примусових робітників Закарпаття 1939-1944 роки» (2013) – результат наукової співпраці (упорядкування, підготовка текстів, коментарі, примітки) професора Р.Офіцинського з краєзнавцем О.Трицаком. У книжці вміщено ґрунтовну вступну статтю «Примусова праця на Закарпатті 1939-1944 років очима «живої історії»» (с. 8-34) Р.Офіцинського. У книжці подано 25 свідчень колишніх примусових робітників та оприлюднено в українському перекладі 6 важливих угорськомовних документів. Зроблено вагомий крок до з'ясування істини й відновлення важливої сторінки минулого Закарпаття. Загалом ідеться про незручні факти з минулого Угорщини, які у роки Другої світової війни було підпорядковано Закарпатті. Окупаційна влада забрала у трудові табори Угорщини і Німеччини близько 71 тисяч закарпатців, застосувавши етнічний критерій. Ці акції стосувалися не привілеєваної тоді «дружніх націй» (угорців і німців), а людей «другого сорту» – з числа українського, єврейського, румунського, словацького, ромського населення.

Підсумовуючи характеристики краєзнавчої діяльності і творчого доробку доктора історичних наук, професора Романа Андрійовича Офіцинського, підкреслюємо його вагомий багатоглибий внесок у справу вивчення і популяризації історико-культурної спадщини Закарпаття. Це переконаливо засвідчують оглянуті тут історико-краєзнавчі дослідження шанованого вченого, науково-піднавчальний та суспільний рівень яких отримав належне визнання у науковому світі. Як бачимо, зроблено чимало, проте чекаємо від професора Р.Офіцинського подальших звершень у царині національної культури, науки й освіти.

Миколай ДЕЛЕГАН,  
кандидат історичних наук,  
голова Закарпатської обласної  
організації Національної спілки  
краєзнавців України